

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
доктору політичних наук, професору,
провідному науковому співробітнику
відділу міжгалузевих і порівняльних
правових досліджень
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
Горбатенку Володимиру Павловичу

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора політичних наук, в.о. завідувача Сектору
правових проблем політології відділу міждисциплінарних
і порівняльних правових досліджень Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
Кукуруз Оксани Володимирівни
на дисертацію Мовчан Уляни Валеріївни
«Теоретико-методологічні засади
стратегічного планування та прогнозування
політико-правового розвитку України»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 052 Політологія**

Дисертаційне дослідження У. В. Мовчан розкриває три архіважливі наукові проблеми – стратегічне планування, прогнозування та методологічну основу для стратегічного планування та прогнозування. Спостереження за внутрішньою і зовнішньою політикою України від початку відновлення її незалежності показує, що однією з ключових проблем є відсутність однозначної загальнонаціональної стратегії. Постійні зміни пріоритетів і напрямів розвитку країни привели до зниження її міцності. Відсутність якісного прогнозування політико-правових процесів сприяли зростанню такого явища як «інфляція права» – збільшення кількості правових норм з одночасним відчутним зниженням їх якості, вимірюваної в основному необхідністю його частих змін. Реальні проблеми у функціонуванні держави зумовлені мало розробленими або недостатньо поширеними підходами до довгострокової перспективи розвитку

країни. Описані практичні і теоретичні проблеми однозначно підтверджують актуальність даного дослідження.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, мають належний ступінь обґрунтованості. Теоретичні засади стратегічного планування та прогнозування авторка визначила на основі ґрунтовного аналізу сутності основних термінів, зарубіжного досвіду систем стратегічного планування, аналізу створення і спроб реалізації стратегічних планів та прогнозів в Україні. Цьому також посприяли: правильно обрані наукові підходи та методи (аналіз, синтез, моделювання, структурно-функціональний, компаративний метод та ін.) Опрацьовано достатню кількість праць: 202 джерела, 146 з яких – іноземними мовами.

Отримані результати містять необхідний рівень наукової новизни. Привертає увагу той факт, що кількісно домінує рубрика «уперше». До таких результатів обґрунтовано належать наступні: спроба визначення поняття «політико-правовий розвиток»; розгляд взаємодії стратегічного планування та політичного прогнозування задля ефективнішої розробки стратегічних документів; визначення методології стратегічного планування та політичного прогнозування політико-правового розвитку держави; з'ясування поширеної проблеми українського державотворення – відсутність узгодженості найважливіших напрямів стратегічного планування політико-правового розвитку, а також чітких параметрів для реалізації ефективного механізму моніторингу та контролю.

До переваг даного дослідження належить уточнення основних термінів, пов'язаних з процесами стратегічного планування та прогнозування. Успішна практична реалізація будь-яких планів, і особливо стратегічних, значною мірою залежить від чіткості розуміння основними учасниками ключових понять. У роботі зроблено акцент на тісному взаємозв'язку між стратегічним плануванням і прогнозуванням, доведена необхідність їх тісної взаємодії. Цінним як для теорії, так і для практики, є аналіз стратегічного планування в

зарубіжних країнах, зокрема Німеччині, Франції, Швеції, США, Японії, Китаю, Південній Кореї.

Отримало подальший розвиток вивчення системи стратегічного планування Європейського Союзу, що надзвичайно важливо в умовах початку третього етапу процедури вступу України до Європейського Союзу – переговорів про членство. Україна має поступово готуватися до того періоду, коли при формуванні національних стратегій обов'язково треба враховувати загальні цілі Європейського Союзу, зокрема загальну стратегію, запропоновану Європейською Комісією.

Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Структура дисертації логічна і послідовно сприяє розкриттю теми дослідження, досягненню мети та виконанню поставлених завдань. У першому розділі «Теоретичні засади стратегічного планування та прогнозування політико-правового розвитку» проаналізовано основні поняття – стратегія, тактика, стратегічне планування, політико-правовий розвиток, економічний розвиток. Розглянуто етимологію цих термінів, особливості їх розуміння в різні історичні періоди, основні сучасні підходи. Показано відмінності у сприйнятті стратегічного планування залежно від сфери досліджень і застосування. Проаналізовано школи стратегічного планування – дизайну, планування, позиціонування, підприємництва, навчання, влади, культури, оточення, конфігурації, когнітивної школи. Розкрито ознаки, принципи, критерії, форми, етапи стратегічного планування. Значу увагу приділено політичному прогнозуванню. Показано особливості різних видів прогнозування – пошукового, нормативного, планового, програмного, проектного, організаційного, цільового. Доведено важливість поєднання стратегічного планування і прогнозування, описано форми їх поєднання.

У другому розділі «Методологічні засади стратегічного планування та прогнозування» досліджено технології, інструменти та методи стратегічного

планування. Показано співвідношення стратегічного планування та стратегічного управління, підкреслено необхідність функціонування системи стратегічного планування. Обґрунтовано вказано на відмінності стратегічного планування у бізнесі та державі, звернено увагу на системи, які можна застосовувати до державних структур. У результаті визначено підходи, найбільш відповідні для застосування до стратегічного планування політико-правового розвитку держави. Ґрунтовно вивчено якісні та кількісні методи стратегічного планування та прогнозування.

У третьому розділі «Проблеми та перспективи стратегічного планування політико-правового розвитку України» проаналізовано низку проєктів законів, чинних законів, Указів Президента України, пов'язаних з плануванням і прогнозуванням як розвитку держави в цілому, так і окремих її сфер. Більшість досліджених нормативно-правових актів стосуються економічного і соціального розвитку України. На основі цього аналізу визначено основні проблеми, що заважають ефективній реалізації прийнятих стратегій. Крім загальних детермінант, що мають значення для стратегічного планування в Україні, в роботі обґрунтовано вплив таких чинників як геополітичне положення, регіональні конфлікти та зовнішні суб'єкти. Доведено, що однією з найчастіших проблем в Україні є відсутність реалізації або часткова реалізація прийнятих політичних рішень, стратегій, програм, планів. На основі аналізу досвіду зарубіжних країн визначено низку заходів, важливих для системи стратегічного планування. Заслуговує на позитивну оцінку запропонована структура стратегічного плану політико-правового розвитку України.

Практичне значення роботи не викликає сумнівів, авторка надає обґрунтовані рекомендації: прийняти Закон України «Про державне стратегічне планування», сформувати систему взаємоузгоджених довго- та середньострокових стратегічних документів різних рівнів, посилити взаємозв'язок між стратегічним плануванням та державним прогнозуванням, розробити уніфіковану систему моніторингу та оцінювання виконання

стратегій, критеріїв оцінки, систему цільових показників стратегічного планування.

Здійснене дослідження дало змогу дисертантці зробити важливі наукові уточнення щодо взаємозв'язку між стратегічним плануванням та прогнозуванням, розглянути особливі методи їх формування та запропонувати систему стратегічного планування політико-правового розвитку України. Надано низку практичних рекомендацій, які здатні вплинути на створення стратегічних планів та найважливіше – на їх реалізацію.

У дисертаційному дослідженні та публікаціях У. В. Мовчан не встановлено ознак порушення академічної доброчесності. Авторка дотримується правил цитування та посилання. Висновки до розділів та загальні висновки підтверджують самостійне виконання дослідження.

Основні ідеї дисертації представлені необхідною кількістю опублікованих здобувачкою вищої освіти праць, зокрема: 7 статей у фахових виданнях України з політичних наук, 4 тез конференцій у збірниках матеріалів міжнародних наукових конференцій.

Позитивно оцінюючи дане дисертаційне дослідження, необхідно вказати на певні недоліки та надати деякі рекомендації.

1. У контексті даної тематики необхідно було проаналізувати стратегічний план реформування українського парламенту. Парламент суттєво впливає на формування публічної політики і права в країні, визначає напрями розвитку політичної і правової систем. Тим більше, що основою стратегічного планування в роботі визначено 11 сфер, серед яких реформи політичної системи, зміцнення демократичних інститутів та підвищення ефективності влади та громадської участі (с. 194). Аналіз Дорожньої карти щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України, яка вже восьмий рік реалізується в Україні, значно поглибив би дослідження, зокрема щодо проблем у стратегічному плануванні, в тому числі теоретико-методологічного характеру, та способів їх уникнення в майбутньому.

2. Вживаючи терміни «ефективність» і «ефективний» стосовно різноманітних політико-правових процесів у державі, розглядаючи ефективність як критерій планування і прогнозування, бажано було б сформулювати поняття «ефективний політико-правовий розвиток».

Дисертація Мовчан Уляни Валеріївни «Теоретико-методологічні засади стратегічного планування та прогнозування політико-правового розвитку України» є самостійним науковим дослідженням, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає спеціальності 052 Політологія та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка – Мовчан Уляна Валеріївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Рецензент:
доктор політичних наук,
в.о. завідувача Сектору
правових проблем політології
відділу міжгалузевих і порівняльних
правових досліджень
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України

О. В. КУКУРУЗ